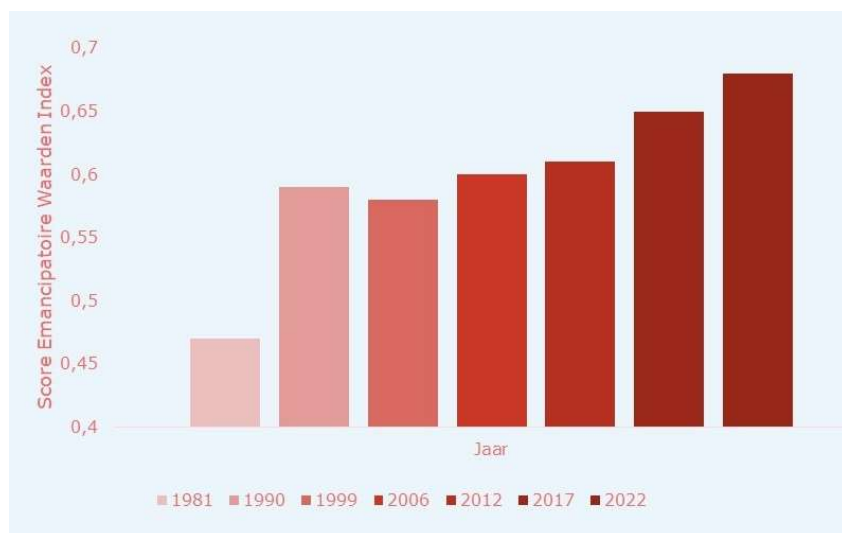

Brede steun voor emancipatie in Nederland

Waarden waarin de vrijheid van het individu en gelijke kansen voor iedereen worden uitgedrukt worden breed gesteund in Nederland en die steun blijft toenemen. Dat blijkt uit de enquête van de zevende ronde van de World Values Survey (WVS) die gehouden is in 2022. Op de zogenoemde Emancipatoire Waarden Index (EWI), een schaal van 0 tot 1, scoort Nederland nu 0,68, in 2017 was dat nog 0,65 (zie figuur 1). Dit is wereldwijd een hoge score. Andere landen die hoog scoren zijn onder meer Zweden (0,74), Noorwegen (0,73) en Denemarken (0,73). Landen die laag scoren zijn bijvoorbeeld Tunesië (0,32), Turkije (0,36) en Egypte (0,24).

Emancipatoire Waarden Index

De Emancipatoire Waarden Index (EWI) is, op basis van decennialang onderzoek, ontwikkeld door Professor Christian Welzel van de World Values Survey (WVS). Emancipatoire waarden zijn

Figuur 1: Score op Emancipatoire Waarden Index (EWI) in Nederland sinds 1981

waarden die individuele keuzevrijheid en gelijke kansen voor iedereen benadrukken. Ze omvatten vrijheid van levensstijl voor iedereen, genderegelijkheid en grote steun voor persoonlijke autonomie en het belang van luisteren naar de stem van het volk.

De World Values Survey meet wereldwijd sociale, politieke, economische, religieuze en culturele waarden om te bepalen wat de rol is van waarden bij de ontwikkeling van landen en samenlevingen.

De steun voor emancipatoire waarden wordt gemeten in representatieve steekproeven wereldwijd. In de enquêtes worden twaalf vragen gesteld over steun die mensen geven aan keuzevrijheid en gelijke kansen. De antwoorden op deze twaalf vragen worden gegroepeerd in vier dimensies. Deze vier dimensies zijn (1) tolerantie, (2) steun voor gelijkheid, (3) steun voor zeggenschap; en (4) autonomie.

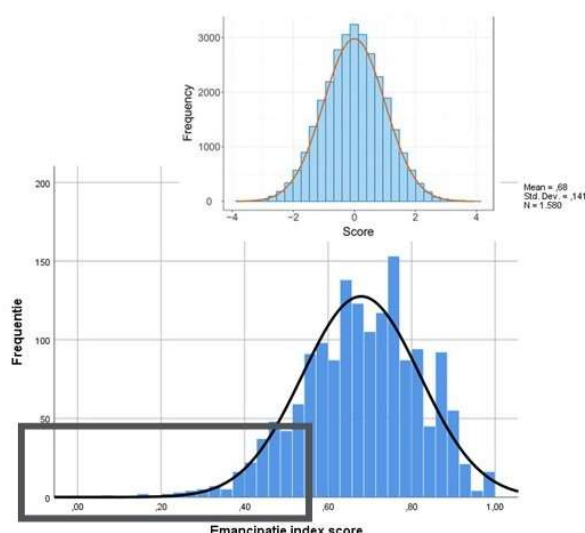
Elke dimensie wordt gemeten met drie vragen, respectievelijk steun voor abortus, echtscheiding en homoseksualiteit voor tolerantie; het belang van gelijkheid voor vrouwen, onderwijs en banen voor gelijkheid; meer zeggenschap in de lokale en nationale politiek inclusief het belang van vrijheid van meningsuiting voor zeggenschap en het verlangen om onafhankelijk, fantasierijk

en ongehoorzaam te zijn voor autonomie. Het resultaat is een score per individu die leidt tot een gemiddelde score per land.

Nederland geëmancipeerd land

De index van Nederland is berekend sinds 1981. Toen scoorde Nederland 0,47, in 1990 steeg dat tot 0,59. Na deze sprong groeide de score door tot 0,68 nu (zie figuur 1). Nederland behoort met deze score tot de meest geëmancipeerd denkende

landen ter wereld. De afgelopen veertig jaar heeft de Nederlandse bevolking een enorme morele vooruitgang geboekt in hun denken. In die tijd is het Nederland normaal geworden (anders gezegd: de norm geworden) om seculier (= niet-religieus)-rationeel te denken en belang te hechten aan individuele vrijheid en zelfexpressie. Nederland heeft daardoor sinds de jaren tachtig grote vooruitgang kunnen boeken op allerlei terreinen, bijvoorbeeld de openstelling van het huwelijk voor paren van gelijk geslacht en liberale wetgeving op het gebied van abortus en euthanasie.

Figuur 2: de linksscheve verdeling van de score op de Emancipatoire Waarden Index

Geen polarisatie, wel waardenkloof

In Nederland is grote overeenstemming over het belang van emancipatoire waarden. Nederlanders vinden gelijke rechten voor vrouwen, voor LHBT-ers en vrijheid van het individu sinds de jaren negentig van de vorige eeuw normaal en belangrijk. Soms lijkt het echter, in de media en op sociale media, dat Nederland gepolariseerd is over onderwerpen als abortus, LHBT-rechten en de positie van vrouwen. Dat klopt niet, bij polarisatie staan twee, ongeveer gelijke, groepen met duidelijk verschillende houdingen tegenover elkaar. Dat is hier niet het geval. Er is wel variatie in de score op de Emancipatoire Waarden Index. Uiteraard scoort niet iedere Nederlander 0,68,

maar is er een verdeling met als hoogste score een 0,97 en als laagste score een 0,07 in 2022. Dat is dus een verschil van 0,9. Mensen met hoge en lage scores denken heel verschillend over emancipatie. Wie heel hoog scoort denkt volledig geëmancipeerd, wie heel laag scoort denkt bijna volledig niet-geëmancipeerd (ofwel traditioneel). Dat verschil duidt op een waardenkloof. In Nederland valt nog iets anders op. Er zijn meer scores lager dan 0,68 dan dat je statistisch gezien zou verwachten. In statistische termen heet dat een linksscheve verdeling, zoals in het onderste plaatje van de figuur hiernaast te zien is. Bij een normale verdeling zou de curve eruit zien als het bovenste deel van het figuur maar op het gebied van emancipatoir denken zijn er teveel waarnemingen aan de linker kant van het gemiddelde. Meer mensen dan statistisch gezien verwacht zou worden scoren lager dan normaal in deze groep (normaal is het gemiddelde, plus of min 1 standaarddeviatie). Dat betekent dat er een te grote groep (voor een bevolking met een gemiddelde van 0,68), niet meedoet op het gebied van geëmancipeerd denken ten opzichte van de overgrote meerderheid. Dat verklaart de spanningen die hierover in de Nederlandse samenleving bestaan.

Innovatie van waarden

Een objectieve manier om naar de ontwikkeling van waarden door de tijd heen te kijken is met behulp van de diffusie van innovatie theorie. Deze theorie verklaart hoe innovaties in een samenleving verlopen: van *innovators* (pioniers), via de *early adopters* (vroege aanvaarders), *early majority* (vroege meerderheid), *late majority* (late meerderheid) tot de *laggards* (achterblijvers), zoals te zien is in figuur 3.

Figuur 3: het verloop van innovaties door de tijd; van pioniers (links) naar achterblijvers (rechts)

Niet alleen de innovaties van producten maar ook de innovatie van emancipatoire waarden verloopt via deze route. In Nederland is de groep *laggards*, dus achterblijvers op de meerjarige trend van steeds geëmancipeerder denken, te groot. Deze groep denkt anno 2022 minder geëmancipeerd dan de gemiddelde Nederlander veertig jaar geleden. Deze groep scoort nu gemiddeld 0,45 op de Emancipatoire Waarden Index, in 1981 was de gemiddelde score in heel Nederland al 0,47. Wel is er binnen de groep achterblijvers meer variatie in het denken dan in de andere groepen (de standaarddeviatie is daar het hoogst). Dat betekent dat er verschillend gedacht wordt en dat er ruimte is voor verandering.

Positieve en negatieve voorspellers

De mate van geëmancipeerd denken varieert tussen verschillende bevolkingsgroepen. Er zijn specifieke statistisch significante positieve en negatieve factoren aan te wijzen die wel of niet bijdragen aan geëmancipeerd denken. Positieve factoren zijn hoger opleidingsniveau, hogere sociale klasse, hogere leeftijd, vrouwelijk geslacht en meer gebruik van media en communicatie. De enige negatieve factor is religie en dan met name orthodoxe religie. Orthodox-protestant en islamitisch zijn het sterkst negatief, met name orthodox-religieuzen scoren laag op de Emancipatoire Waarden Index. Er bestaat een grote waardenkloof tussen de meerderheid van seculiere, hoger opgeleide en beter aangesloten mensen en een te grote groep achterblijvers van met name orthodox religieuzen.

Meer informatie

Op de website van de WVS is meer informatie te vinden over emancipatoire waarden op de pagina Findings and Insights (zie: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>). In het boek *Freedom Rising* van Christian Welzel uit 2013 wordt de historie en totstandkoming van de Emancipatoire Waarden Index in detail beschreven en toegelicht.

Wat is de World Values Survey?

De World Values Survey (WVS), ofwel de Wereld Waarden Enquête, is een internationaal

wetenschappelijk onderzoeksprogramma. Binnen dat programma worden de sociale, politieke, economische, religieuze en culturele waarden van mensen overal ter wereld onderzocht. Het doel van het project is om te beoordelen welke impact waarden hebben op de sociale, politieke en economische ontwikkeling van landen en samenlevingen. Het project is voortgekomen uit de European Values Study (EVS) en werd in 1981 gestart door Professor Ronald Inglehart van de University of Michigan (Verenigde Staten) en zijn team. Sinds die tijd is het project actief in meer dan 120 landen, waaronder Nederland. Het belangrijkste onderzoeksinstrument is een representatieve enquête die ongeveer om de vijf jaar wereldwijd wordt uitgevoerd.

Hoofdonderzoeker Nederland

De hoofdonderzoeker van de WVS in Nederland is dr. Piet Verhoeven, universitair hoofddocent communicatiewetenschap aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) en verbonden aan de Amsterdam School of Communication Research (ASCoR).

Meer weten?

Alle informatie, data en publicaties van de WVS zijn te vinden op de site:

<http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>.

De gegevens in deze fact sheet zijn gebaseerd op de representatieve steekproeven van de World Values Survey.

Neem voor nadere informatie contact op het dr. Piet Verhoeven via P.Verhoeven@uva.nl

Publicatiedatum: februari 2024